

BOLIGØKONOMI

Skal afdragsfrie lån
afskaffes?

JULEUDSMYKNING

Julelys i haven - så
vildt kan det blive

INDEKLIMAPROJEKT

Mere sundhed
for en halv million

Bolius

35 mio.

af planten "brændende
kærlighed" producerer
danske gartnere
om året

Grønne planter fylder godt i boligen

Planterne hjalp Stinne igennem krisen

Få 20 gode råd om pasning af dine planter

Ny dyrkningstrend: Ud med jord og ind med vand

Realdania

44

Arkitekt Søren Vadstrup
vil lære os at passe på
de gamle huse.

Søren Vadstrup kæmper de gamle huses sag

I sin nyeste bog, "Landhuset", videregiver restaureringsarkitekt Søren Vadstrup sin viden om istandsættelse af ældre huse. Hvis dit hus er bygget før 1960, er det vigtigt, at du bruger datidens materialer og byggeteknikker til restaureringen.

TEKST: MAJKEN ELIASSEN | FOTO: LISBETH HOLTEN

Når man har gjort det til sit kald i livet at forske i og oplyse andre om vigtigheden af at bruge gamle byggematerialer, når man istandsætter ældre huse, så må man også selv leve op til principperne.

Søren Vadstrup bor passende nok selv i et fredet rækkehus på 100 m² fra 1954. Når man kommer indenfor i hans hjem, er den grønne farve på stuevæggene en limfarve, og både vinduerne og skodderne i funkisvillaen er selvfølgelig de originale. Men han er ikke rabiatt, og hvis et nyt materiale giver mening, kan han sagtens finde på at bruge det.

– Ude i vores køkken bruger vi da plastikmaling, og på gulvene bruger vi noget slidstærk maling. Det kan godt bruges nogle steder. Det er ikke en vendetta mod nye materialer, forsikrer Søren Vadstrup.

I sit mangeårige arbejde som restau-

reringsarkitekt, hvor han blandt har arbejdet for Center for Bygningsbevaring i Raadvad, har han specialiseret sig i at rådgive om korrekt brug af gamle materialer som limfarve, linolie, kalkmørtel, brædder og puds. Selvom nymodens materialer som fx plastikmaling er meget stærkere end de gamle, er det vigtigt, at man ikke bruger dem i huse, der er bygget før 1960. Det er alt sammen et spørgsmål om fugt.

1960 ER SKILLEÅRET

Ord som "porøs" og "svag" lyder umiddelbart ikke som noget, byggematerialer bør være, men det er netop en porøs opbygning, der kendetegner de gamle byggematerialer, som vi finder i ældre huse.

– Der gælder helt særlige principper i de gamle materialer. Man siger, at de er "kapillaråbne" eller "poreåbne", hvilket betyder, at materialerne kan optage og afgive fugt på en helt anden måde, end nyere materialer som plastikma-

ling og gips- eller spånplader kan, forklarer den 71-årige arkitekt.

Sammenlignet med nymodens materialer er gammeldags materialer svage, de kan gennemtrænges af fugt, men det er samtidig deres styrke.

– Det lyder ikke godt, at fugt kan trænge ind, men det kan lige så hurtigt komme ud igen. Det kan det ikke i plastikmaling, der kan det komme ind, men ikke ud igen, der bliver det fanget inde i konstruktionen. Vi ser det tit, især på bindingsværkshuse, at det går virkelig galt, når man maler med plastikmaling, uddyber Søren Vadstrup.

Skellet for, hvilke huse der bliver betragtet som gamle, går ved 1960. Det skyldes de ændringer, der sker inden for byggebranchen på det tidspunkt både i brugen af materialer og byggeteknikker.

– På det tidspunkt får vi blandt andet gasbeton, mineralolie, gitterspærre og sømbeslag. Det er efterkrigstidens brug-og-smid-væk-kultur, som vi også ser inden for tøj og biler. Huse, der er bygget før 1960, er bygget til at skulle stå for evigt, det er vedvarende holdbarhed. Huse, der er bygget efter 1960, er bygget på en hel anden måde. Det er ikke for at nedgøre det, jeg elsker parcelhuse, de har mange kvaliteter, men rent byggeteknisk og materiale-mæssigt må vi skelne mellem før og efter 1960, forklarer Søren Vadstrup.

Hvis du bor i et nyere parcelhus eller et af de store montagebyggerier fra 1960'erne og 1970'erne, kan du sagtens

Arkitekt Søren Vadstrup fastholder, at han ikke er ude i en vendetta mod nyere byggematerialer. Men til ældre huse skal man være forsigtig med dem.

Kort om Søren Vadstrup

- Født 1949
- Gik på restaureringsafdelingen på arkitektskolen
- Arbejdede på Karsten Rønnows tegnestue i 13 år
- Arbejdede for Fredningsstyrelsen, som nu hedder Slots- og Kulturstyrelsen
- Forsker og rådgiver på Center for Bygningsbevaring i Raadvad
- Lektor på KADK (Det Kongelige Akademi - Arkitektur, Design, Konservering).

Læs mere her:

Søren Vadstrup har udgivet flere bøger, der alle kredser om arkitektur og vedligeholdelse af gamle huse:

"Træbeklædning - historie og vedligeholdelse", "Huse med sjæl", "Byhuset" "Landhuset".

Arbejder i øjeblikket på sin kommende bog: "Huse i farver" om historiske facadefarver i Danmark.

finde plastikmalingen frem og skifte til nye termoruder, men har du købt et ældre hus, gør du mere skade end gavn, hvis du bruger nye, stærke materialer på de gamle, porøse konstruktioner.

BEHOLD DE GAMLE VINDUER

Ud over rækkehuset i Holte har Søren Vadstrup og hans familie også en gammel firlænget gård på Fyn, som de bruger som sommerhus. Gården er fra 1700-tallet, og vinduerne er fra 1785.

– Vi ved, at gamle vinduer kan holde meget, meget længe. Det skyldes kerne træet, hvordan det er skåret op, og at de er malet med linoliemaling, fortæller Søren Vadstrup.

Det skærer i hans hjerte, når han ser nye termoruder i et gammelt hus.

– I gamle huse er der sprosser, og der kan moderne vinduer ikke passe ind; enten bliver sprosserne for tykke, eller også bliver de limet på. Når vi har vinduer, der har holdt i 300 år, uden at de er limet på, kan jeg simpelthen ikke se nogen grund til, at man som husejer skal finde sig i det, siger han.

Termoruder er heller ikke bygget til

små formater og mister deres effektivitet, lige så snart de kommer ned i størrelse. Gamle vinduer er med andre ord både billigere, mere bæredygtige og mere energieffektive end nye termoruder.

– Gamle vinduers vedligehold er meget simpelt, og man kan sagtens vedligeholde et 300 år gammelt vindue, så det kan holde 100 år til. Det er meget sjældent, at gamle vinduer rådner, fortæller Søren Vadstrup.

Hvis du ser et råddent vindue i et gammelt hus, er det højst sandsynligt et vindue fra 1990'erne, der på et tidspunkt er blevet sat i, og som ikke har kunnet holde til tidens tand.

ET BEDRE INDEKLIMA

I Søren Vadstrups gamle gård ved Kerteminde på Fyn er der lerklinede vægge, hvilket er med til at skabe et godt indeklima.

– Ler kan optage 15 procent af sin egen vægt i vand. Så der bliver altså et behageligere indeklima, når man bruger gamle materialer som ler, limfarve og linoliemaling. Det bliver tilmed

billigere at opvarme, fordi det er meget dyrt at opvarme fugtig luft. Det er billigt at opvarme tør luft, forklarer restaureringsarkitekten.

Det er på grund af de gamle materials porøsitet, at indeklimaet tit er bedre i ældre huse.

– De porøse materialer giver et bedre indeklima, fordi den fugt, man producerer, bliver optaget af materialerne på væggene, gulvene og lofterne, fordi det ikke er plastik, men er limfarve. Den gamle kalkmørtel, man brugte før i tiden, er også utrolig porøs og kan optage fugten, forklarer han.

Spørgsmålet er selvfølgelig, hvordan man finder de rette gamle materialer og byggeteknikker til sit eget hus. Søren Vadstrup anbefaler, at man finder al den information, man kan, om husets historie og benytter sig af de håndværkere og rådgivere, der har erfaring med brugen af ældre materialer og teknikker.

– Jeg drømmer om, at der i fremtiden kommer en afdeling i byggemarkederne til de gamle huse, siger Søren Vadstrup. ▢

Søren Vadstrup
bor selv i et fredet
rækkehus fra 1954
på 100 m².

Væggene i Søren Vadstrups stuer
er malet med limfarve, for det er
det rigtige til et hus fra 1954.

Søren Vadstrup og hans
families sommerhus er en
bindingsværksgård fra
1700-tallet på Fyn.

3 materialer, du bør undgå i gamle huse - og det, du skal bruge i stedet

PLASTIKMALING:

Hvis man bruger plastikmaling på gamle vægge eller gammelt bindingsværk, kan fugten ikke komme ud igen. Så bliver træet eller væggen mere våd, end den var før, og så giver det sig til at rådne.

Det skal du bruge i stedet: Linoliemaling og limfarver, fordi de er poreåbne, dvs. vandet kan komme ind og ud. På husets ydersider skal man bruge kalk.

SPÅN- OG GIPSPLADER:

De buler forkert, de kan ikke passe ind i skævheder, og deres fugtforhold passer heller ikke til gamle huse. Det kan godt være, de er nemme at skære til, men på lang sigt er de grimme og ødelæggende for huse.

Det skal du bruge i stedet: Brædder og puds. Folk betragter det som umoderne, men det er materialer med de rette fugtforhold, de kan passe til skæve vinkler og gå rundt om hjørner, fx ved vinduer.

TRYKIMPRÆGNERET TRÆ:

Det er giftigt, det forurener, og det er slet ikke nødvendigt.

Det skal du bruge i stedet: Hvis du har selektivt opskåret træ i den rigtige opskæring (spejlskåret eller kvartskåret), er det mere miljøvenligt og mere bæredygtigt end trykimprægneret træ.

Kilde: Søren Vadstrup